

En röst är aldrig bortkastad

Svenska Dagbladet den 13 september 2014

I morgon är det riksdagsval och många väljare är fortfarande osäkra över vilket parti de ska välja. I och med Feministiskt initiativs framgångar och Centern och Kristdemokraternas tidigare dansande kring fyraprocentsspärren är frågan om "bortkastade röster" högaktuell. Bedömare och debattörer hävdar ofta att det är bortkastat att rösta på ett parti som har låg chans att komma in i riksdagen. Det hävdas att det är smartare att välja sitt andra eller tredjehandsval, ett större parti som garanterat kommer in i riksdagen.

Vi anser att synen på en röst som "bortkastad" om ett parti inte når fyraprocentsspärren bygger på en gammaldags vetenskaplig syn på röstens betydelse. Enligt äldre forskning ansågs rösterna ha en snäv funktion, att ge ett parti representation. En väljare antogs välja ett parti där rösten fick direkt effekt på representationen. På samma sätt var det ologiskt att välja ett parti där rösten saknar en sådan direkt effekt, exempelvis ett parti med låg chans att komma in i riksdagen.

Modern forskning inom statsvetenskap och nationalekonomi har gett en bättre förståelse för röstens betydelse. Teorier av bland annat statsvetaren Ken Shotts och nationalekonomen Thomas Piketty har belyst att röster är viktiga kanaler för att skicka information till de politiska partierna. Innan väljaren tar ställning är det bara väljaren själv som vet vilken politik som hen föredrar. I röstögonblicket skickas denna information till hela det politiska systemet, inte bara till det specifika parti som valts. Den så kallade bortkastade rösten blir med andra ord en mycket viktig markör i partipolitikens signalsystem.

Informationen om vilken politik väljaren fördrar förväntas påverka hela det politiska spektrat genom att partierna anpassar sina åsikter efter densamma. Alla partier vill maximera antalet röster i val. Om väljarna skickar signaler om vilken riktning de helst vill se, kommer partierna i den mån det är möjligt att styra in mot den. Genom en sådan anpassning kan partierna nämligen få fler röster i framtiden.

I det svenska systemet skulle exempelvis en röst på Miljöpartiet skicka signal att väljaren prioriterar miljöfrågan, vilket skulle göra miljöfrågan mer uppmärksammad även av andra partier. Samma teorier skulle också koppla Fi:s framgångar i EU-parlamentsvalet till att jämställdhetsfrågor blivit mer synliga i riksdagsvalet. Det är inte orimligt att anta att signalen av att 5 procent av väljarna röstade på Feministiskt initiativ i EU-valet rentav haft en större effekt på jämställdhetsfrågor via indirekta effekter på riksdagsvalet än via partiets enskilda mandat i EU-parlamentet.

När vi beaktar rösternas signaleffekt får vi en annan bild av så kallad "taktikröstning" på partier som väljarna inte egentligen föredrar. Konsekvensen av att medvetet rösta på "fel" parti kan i förlängningen bli stora. Om väljarna överger ett parti med relativt lågt stöd skickas signalen till alla partier att den politik som partiet förordar har prioriterats bort av väljarna.

Den gammalmodiga synen på rösternas betydelse som betraktar röster på partier långt under riksdagsspärren som bortkastade, är också samma syn på röstande som gjort att

personröstssystemet dömts ut. Även om personrösterna har väldigt liten betydelse för vilka politiker som blir valda i Sverige, har de en väldigt stor betydelse för hur makten fördelas inom partiet. Även personrösterna har betydelse som informationssignal, men internt i partiet i fråga.

Vår forskning visar att politiker med många kryss radikalt förbättrar sin sannolikhet att tilldelas viktiga maktpositioner inom partigruppen. Personkryss är således, i likhet med röster på småpartier, varken verkningslösa eller bortkastade.

Vi vill framhålla att vi inte menar att de som väljer att taktikrösta gör ett felaktigt val. Vår poäng är snarare att ingen röst ska ses som bortkastad. I Sverige har vi allmänna val bara vart fjärde år. Det är vid dessa som väljarna ges möjlighet att berätta för det politiska systemet vilken politisk riktning de vill att Sverige ska ta. Det enda sättet att slösa bort sin röst vid detta tillfälle är att inte rösta alls.

Olle Folke

fil dr i nationalekonomi, Columbia University, Institutet för Näringslivsforskning

Jenny Madestam

fil dr i statsvetenskap Stockholms universitet

Johanna Rickne

fil dr i nationalekonomi Institutet för Näringslivsforskning